

Noordzeenatuur

'Natuurcompensatie voor aanleg van Maasvlakte 2 lijkt een wassen neus'

De compensatie voor verloren natuur na de aanleg van de Maasvlakte is een sigaar uit eigen doos. Dat concludeert kustecoloog Tjisse van der Heide na bestudering van rapporten over dit onderwerp.

Kustecoloog
Tjisse van
der Heide.
FOTO OLAF KRAAK

tekst **Rob Buijer**

Voor de uitbreiding van de Rotterdamse haven werd in september 2008 begonnen met het storten van een grote hoeveelheid zand voor de Maasvlakte. Vijf jaar en ruim 300 miljoen kubieke meter zand later, was de haven uitgebreid met ruim 2000 hectare nieuw land: Maasvlakte 2.

Het zand werd gestort op in totaal 2500 hectare ondiepe zandplaten, waar tot dat moment de Noordzeenatuur heerste. De Europese Commissie gaf toestemming voor de uitbreiding op voorwaarde dat die verloren natuur elders gecompenseerd zou worden. Daarom werd afgesproken dat de natuurwaarden in een gebied van maar liefst 25.000 hectare voor de kust van de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden met 10 procent zouden worden verbeterd, waarmee de som weer sluitend zou zijn.

Maar veertien jaar nadat het eerste zand voor Maasvlakte 2 werd gestort, zijn verschillende natuurorganisaties totaal niet te spreken over die beloofde compensatie. Ze zijn daarom naar de rechter gestapt om de overheid aan de afspraken te houden. In september buigt de Rechtbank Midden-Nederland zich over de voorlopige voorziening die onder meer door Natuurmonumenten, het Wereldnatuurfonds en de Vogelbescherming is aangevraagd.

In de aanloop naar de rechtszaak heeft Natuurmonumenten ook onafhankelijk wetenschappelijk advies gevraagd aan Tjisse van der Heide, hoogleraar kustecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en onderzoeker aan het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, het NIOZ op Texel. Na bestudering van alle beschikbare informatie komt Van der Heide tot een ontzetterende conclusie: "De natuurcompensatie lijkt inderdaad een wassen neus."

Sleepnet over de bodem

De compensatie bestond eruit dat de boomkorvisserij voortaan uit de Voordelta geweerd zou worden. Bij boomkorvisserij wordt een net over de bodem gesleurd, waarbij zware kettingen de te vangen plat-

'Het afbouwen van de boomkorvisserij was al in 2004 ingezet, dus dat is wel heel makkelijk compenseren'

vis in het net moeten jagen. "Bij die visserij beschadig je de bodem, dus het weren ervan zou de natuur inderdaad moeten helpen", beaamt Van der Heide.

"Om vast te stellen of de natuur er ook écht 10 procent op vooruitgaat, moet je het beschermde gebied vergelijken met eenzelfde soort gebied waar nog wél wordt gevist. Maar die vergelijking is eigenlijk niet te maken", zo stelde Van der Heide vast na bestudering van de beschikbare rapporten die waren opgesteld door verschillende onderzoeksinstituten in opdracht van de overheid.

"Want ook in het omliggende gebied

bleek de boomkorvisserij sowieso al spontaan te worden afgebouwd. De compensatie voor de natuur was dus eigenlijk een sigaar uit eigen doos", zo stelt de hoogleraar vast. "Het afbouwen van de boomkorvisserij was in dat gebied al in 2004 ingezet, dus dan is het wel heel makkelijk compenseren."

De verbazing bij Van der Heide werd nog groter toen hij de gegevens van de garnalenvisserij in het gebied ernaast legde. "Bij de compensatie waren geen afspraken gemaakt over deze vorm van visserij. Garnalenvissers slepen ook met een net over de bodem, maar dan met een veel lichter vistuig. De schade aan de bodem gaat daarom ook een stuk minder diep. Maar sinds de Voordelta is aangewezen als compensatie voor Maasvlakte 2, is de inspanning van de garnalenvisserij tot meer dan vier keer toegenomen! Dan mag de schade van een garnalenvistuig wel minder zijn, maar vier keer 'een beetje', kan toch wel degelijk optellen tot substantiële schade."

Van der Heide is sowieso erg verbaasd over de destijds gemaakte afspraak. "Zeker, 10 procent van 25.000 hectare compenseert het verlies van 2500 hectare. Maar hoe ga je dat meten? Welke natuur ga je 'tellen' om tot die 10 procent te komen?"

De garnalenvisserij is er tot vier keer zo groot geworden

kustecoloog Tjisse van der Heide

Aanleg van de Tweede Maasvlakte. FOTO MIRANDE PHERNAMBUCQ PHOTOGRAPHY, ANP

‘Je hindert niet alleen het bodemleven, maar zelfs de bodemchemie. Maar plak daar maar eens een getal op.’

Volgens de kustecoloog is het evident dat het slepen met netten over de bodem de natuur verstoort. “Zware netten met wekkerkettingen kunnen schelpenbanken beschadigen. Maar als je met een lichter garnalenvaart tuig vaak over bijvoorbeeld een prille bank met mosselen, oesters of zandkokerwormen sleept, dan gaan die ook verloren. En ook zulke soorten zijn belangrijke riffenbouwers op de ondiepe zandbanken voor onze kust.”

De onderzoekers, die in opdracht van het ministerie de compensatie hebben geëvalueerd, hebben nog wel geprobeerd een statistisch verband te vinden tussen de intensi-

teit van de visserij en de kwaliteit van het bodemleven, maar daar zijn ze volgens Van der Heide niet goed in geslaagd. “En dat is op zichzelf ook wel logisch. Als je zo goed als nergens voor de Nederlandse kust onverstoorde zandbanken hebt, dan is het bijna ondoenlijk om zo’n verband hard aan te tonen.”

“Maar als je in de literatuur gaat zoeken, naar vergelijkingen met andere gebieden of historische reconstructies, stapelen de bewijzen zich op dat iedere menselijke verstoring van de bodem impact heeft op de natuur. Je hindert niet alleen het bodemleven, zelfs de bodemchemie wordt op zijn kop gezet door het omwoelen van de bovenste laag. Maar plak daar maar eens een getal op.”

Natura2000-gebied

Indirect geeft de overheid ook toe dat de visserij impact heeft, zegt Van der Heide met de oude afspraken in de hand. “Hoe kan je anders ‘compenseren voor verloren natuur’ door visserij in een ander gebied te wenen? Let wel: de Voordelta was al officieel aangewezen als Natura2000-gebied, dus daar zou je überhaupt geen schade aan de natuur mogen toebrengen.”

‘Voor de Brouwersdam kunnen sleepnetten niet komen. En net daar zijn nu mossel- en oesterbanken ontstaan.’

Hoe een onverstoord gebied eruit zou kunnen zien, dat is te zien voor de Brouwersdam, stelt Van der Heide. “Daar is een gebied voor de dam waar verspreid nog de nodige stortstenen liggen, uit de tijd van de aanleg van de dam. Daar kunnen dus geen vissers met sleepnetten komen. En net daar zijn nu oester- en mosselbanken ontstaan.”

En ook op de zogeheten Hinderbanken, net ten zuiden van de Voordelta, zijn kwetsbare gemeenschappen op de bodem van de zee gevonden, precies in gebieden waar men niet kan vissen”, aldus Van der Heide. De onderzoeker kan dan ook niet anders dan de natuurorganisaties gelijk geven in hun pro-

test bij de overheid: de afgesproken natuurcompensatie voor de Tweede Maasvlakte is feitelijk nog niet gerealiseerd.

Handhaving

In de aanloop naar de rechtszaak die de natuurorganisaties hebben aangespannen, erkent de woordvoerder van verantwoordelijk minister Christianne van der Wal (van natuur en stikstof), dat de compensatie inderdaad niet is gerealiseerd. Maar handhaving bij het verantwoordelijke Havenbedrijf Rotterdam, waar de natuurorganisaties om vragen, vindt de minister niet redelijk.

De minister wil het Havenbedrijf eerst de kans geven om met een nieuw plan van aanpak te komen, om vervolgens samen met het ministerie en met Brussel te onderzoeken of die alternatieve aanpak wél kans van slagen zal hebben.

Een echt alternatief zou er volgens Van der Heide uit moeten bestaan dat het bodembeschermingsgebied van de Voordelta nu wél helemaal wordt gesloten voor alle vormen van visserij. “Of en hoe de beloofde 10 procent verbetering vervolgens becijferd wordt, dat is dan weer vers twee”, zegt hij. De Rechtbank Midden-Nederland buigt zich op 15 september over de zaak.